

FORGÁCS ATTILA
AZ EVÉS LÉLEKTANA

Akadémiai Kiadó

ISBN 963 05 8185 X

Kiadja az Akadémiai Kiadó,
az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
1117 Budapest, Prielle Kornélia u. 19.
www.akkrt.hu
www.szakkonyv.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2004

© Forgács Attila, 2004

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Hungary

*„Ehess, lhass, Ölelhess, Alhass!
A mindenséggel mérd magad!”
(József Attila)*

*„A fogak Tornáca, hová beléptél,
vörösmárvány-csarnok: a te szád,
fehérmárvány-oszlopai: a te fogaid,
s a bíbor szőnyeg, melyet taposol: a te nyelvéd”
(Weöres Sándor)*

Tartalomjegyzék

Előszó	13
Bevezetesként	17
Az evéssel kezdődött	17
Az emberiség hajnala és a húsevés	18
Orális háborúk	21
Kultúrateremtő evés	22
Táplálékmegosztás és kereskedelem	25
Áldozati ételek	26
Az emberiség rövid orális története	27
A táplálkozás muzeális rétegei	28
A száj-lény	29
Gasztro-skizofrénia	31
Gasztro-pszichológiai kutatások	33
Táplálkozásvavarok vizsgálata	34
Az evés, az étel és a testméret szimbolikus-archaikus jelentésrétegei	38
Pszichoarcheológiai módszerek a táplálkozáskutatásban	40
Az étel és evés általános jelentései	44
Evészavarok és hatalmi viszonyok	47

A nagyobb kutya...	47
Enyém a vár, enyém a lekvár	48
Zabálási versenyek és lovagi ütközetek	49
Légy sovány!	51
Légy kövér!	54
Dagadó keblek, nagyképűség és pöffeszkedés	58
Vadászat: az úri kiváltság	59
Fejedelmi szakácsdinasztiák	61
Asztalfő: a domináns hely	65
Ételadag és dominancia	69
Státuszjelző ételek	70
Defenzív evés	77
A félelem lenyelhető	78
Nyugiba eszem magam	79
Eszel, vagy megesznek	82
Jókedv és zabálás	83
Bélpoklos hősök	85
A nagy zabálás	88
Óriás ételek	93
Fogyasztói világ	97
Mértéktartó evés	99
Bőség és igazságtalanság	104
Agresszív evés	107
Az agresszív éhség	108
Az éhező személyiség	110
Az agresszív evés agyfiziológiája	112
Lenyelt agresszió	113
Bevezetés a kannibalisztikába	113
Majomba oltott farkas	119

Az ember étellé válása	125
Fogazat: az agresszió elemi fegyvere	130
Száj: az arc csatateré	134
Kések, villák, kardok	136
Zsírvédőpáncél	137
Szeretet evés	139
Ételanya	139
Édenisztikus-élmény	140
Édes anyatej: a szeretet és a boldogság zamata	141
Keserű kellemetlenségek	144
Savanyú a szőlő	145
Só: az eredet íze	146
Íztérkép	147
Kopulatív kannibalizmus	148
Istenevés	152
Kapcsolatépítő evés	154
Éhségstrájk	160
Orális közösségek	161
Együtt evés és szövetség	169
Identitást kifejező ételek	177
Csók királyok	178
Az utálatos „végtermék“	181
Szexuális étkezés	184
Bekebelező orgazmus	184
Az orr szexualizálódása	185
Szexualitás: a magasabb rangú evés	186
Vérszomjas csábítók	187
Szexuálkannibalizmus a szépirodalomban	192
Halálos szerelem	196

Szeméremajak	197
Paszuly, tök, tojás, mogyoró... hímvesző	199
Étkezés és koitusz	203
Éhség és nemi vágy	107
Ételkészítés és nemi izgalom	210
Táplálkozásviárok és szexualitás	211
Nagy test, nagy élvezet	214
Test-erekció I.: az elhízás	215
Test-erekció II.: a body building	217
Megtermékenyítő évés	221
Evés és megtermékenyülés	221
Has vagy gölya?	222
A nagy test: termékenységvarázslat	225
Evészavarak és termékenység	227
Élelem: az élet eleme	230
Térfoglaló élet	230
Az Élet éhes	231
A Halál is éhes	234
Életet áhítózó szomj	236
Halálízű ételek	238
Agónia és étvágytalanság	241
Halál: a tökéletes fogyókúra	242
Halál, most megeszlek!	242
Enni vagy nem lenni	244
(L)étkérdés: enni vagy nem enni?	245
Életöztönök hasadása	246
A daganat	248
Az élelemből nyert értelem metaforái	250
Száj: a közvetlen tapasztalat forrása	252

Lenyelt értelem	254
Konyha: a szellemi magaslatok helye	255
Megetetett emberek	256
Tudásszomj	258
Szellemi előételek, pohárköszöntők és tósztok	258
Kávéházak: orális-szellemi intézmények a polgári világban	260
McCannibal a „per os tanulás” apostola	261
Proust elnyelt emlékei	263
Zárszó	264
Irodalomjegyzék	267

Az ember szereti ingerelni a száját. Látszólag minden cél nélkül rág (rágógumizik), napraforgót, pattogatott kukoricát majszol (az íze nem számit), cigarettázik vagy pipázik (rombolva az egészségét). Máskor mértéktelenül iszik, még ha nem is szomjas. Sokszor ellenállhatatlan vágyat érez a zabálásra, miközben túlsúlyára panaszkodik. Az ember tudattalanjában él valaki, aki szeret a szájjal foglalatzkodni: aki enni akar, sokat akar enni, még többet kíván fogyasztani.

Az orális aktivitás igen mély és olykor mással nehezen pótolható pozitív és archaikus érzelmi feladatokat tölt be. Bármilyen lelki állapotban ott a száj, csillapítja a kínokat, felerősíti a kellemes élményeket. A tudattalan pszichikus erők az éhségérzetet erősebben befolyásolják, mint az élettani jelzések. A modern ember nem érzi, mikor éhes, mikor lakott jól. Evési szokásai függetlenek a testi szükségletektől, inkább a feszültségek, szorongások, rejtett erők irányítják. Érdeemes lenne egyszer megfejteni az étvágy titkait.

Annál is inkább, mert a sok-sok évés, a fokozott szájaktivitás előbbutóbb testsúlynövekedéséhez vezet. Jelenleg a fejlett társadalmak legnagyobb székelyene és népegészségügyi problémája az elhízás és a szövödményei. Az összes terápiás törekvés ellenére a népesség túlsúlya

nemhogy csökkenne, inkább gyarapszik. Pedig a lefogvás képlete egyszerű: több kalóriát leadni, mint felvenni. Csakhogy ezt hosszú távon nagyon nehéz betartani. A legtöbb biztosnak kikiáltott fogyókúra valójában hosszú távon eredménytelen, a nehezen leadott kilók gyorsan visszarakódnak. Mint mindennek, eme jelenségnek is oka van. A test méretének – hasonlóan az orális tevékenységhez – igen fontos lelki jelentősége van. A leadott kilók mellett valami mást is elveszít az ember, amikor drasztikus módszerekkel (például a bél egy szakaszának eltávolításával vagy a gyomor műtétes szűkítésével) visszafordíthatatlanul lefogasztják. A véglegesen lesoványított személyek szorongásossá és levertté válnak, olyannyira, hogy az öngyilkosság is gyakoribb azok között, akik már nem „képesek” visszahízni (Espmark, 1992). Azért nehéz tartósan lefogyni, mert a kilókkal együtt a lelki jóllét egy fontos részét is leadja az ember, hangozzék ez bármilyen abszurdként is. Jo Brandtól, a legendásan kövér és bölcs angol komikától egy talk-show-ban megkérdezték: ha lenne egy mágikus pirula, ami sovánnyá varázsolná egy pillanat alatt, megené-e? A válasz lakonikus volt: „Nem...”, inkább egy szelet tortát!”

Minden meg nem oldott probléma hajlamosít a túlsúlyra. Az evés a problémakezelés legeredendőbb módja. A túlevés és az elhízás nem pusztán egy tünet, hanem lelki egyensúly-fenntartó tényező is. A koplalás és a fogyás nem egyszerűen csak egy tünetkorrekció, hanem az egész testre-lélekre ható változás, amely a kellemes hatásokon túl, hosszú távon lelki egyensúly-vesztéssel is járhat. A hatékony fogyás – a diéta és a mozgás mellett – önismeretet igényel. Figyelmet érdemelnek az evés és a testméret metaforikus funkciói is.

Ön, kedves Olvasó, egy különös útikönyvet tart most a kezében, amely majd vezeti ezen az önismereti úton. Lélektani utazásunk célpontja a bennünk élő Gastroland, a zabálás, az elhízás, koplalás és lefogvás lelki birodalma. Kalandozásaink során találkozunk az asztali öröömök isteneivel,

uralkodóival, rabjaival és bölcs tudósaival. Gastroland lelki tájait évmilliók alakították. A lélek régészeként, más számára értéktelen megfigyelésekből mint puzzle-darabkákból állítjuk helyre a lelki jelenségek tudattalan mocsarából az őseredeti orális élményt. Olyan pszichikus erőkkkel ismerkedünk meg, melyek régvolt ősöktől (a kultúrtörténetből, az ősembertől, a fán élő majomtól vagy éppen az ízeltlábúaktól, vagy – akár – az egysejtűektől) valók. Első olvasatra nagyon merész ötletnek tűnik ez, arra kérem, mégse rakja le máris e könyvet. Ne feledje, a lélek a legflexibilisebb szerv, mely hajlamos visszatérni az ősök működésmódjához.

Pszichoarcheológusként ősi filozófiák és a legújabb természettudományos világképek originális ötvözetét igyekszünk létrehozni. Szándékunk szerint olyan pszichológiai szemlélet alapjait szeretnénk megfogalmazni, amely a maga nemében organikus, szervesen belesimul a kultúra, a természet és az evolúció folyamába. Létezik egyfajta globális lelki erő, amely összeköti a népeket, átíveli a fajokat, de még a mindenséget is. Az összekötőkapcsot egyfajta lelki hajlam képezi, amely periodikusan megnyilvánul a lelki és testi történesekben.

A globális lelki hajlamok megismeréséhez kézenfekvő lehetőség a táplálkozás archaikus metaforáinak, allegóriáinak kutatása. Az evés mint elemtől ősfunkció evolúciós és kulturális rétegeken átszűrődő és a mindennapi tevékenységben megnyilvánuló hatásai megvilágíthatják a szokások, az életjelenségek és betegségek történeti aspektusait és ezek lelki vetületeit.

Az oralitás vizsgálata látótérbe hozza a modern kori társadalom folyamatainak mélylélektani aspektusait is. Napjaink társadalmát fogyasztóinak szokás címkézni. A fogyasztás – mint gazdasági tényező – élettani és lelki előképe az oralitás. A fogyasztói társadalmat lélektani szempontból helyesebb lenne orális társadalomnak nevezni. A fogyasztásra épülő társadalom kialakulásának lélektani okai, valamint rejtett pszichikus következményei feltérképezhetők az orális hagyományok lelki aspektusainak

elemzésével. A már rövid távon is önfelemésztő fogyasztói társadalom problematikája alapvetően orális eredetű. Az önmagát elfogyasztó, forrásait felélő társadalom-gazdaságtani erők mögött alapvetően irracionális, archaikus, orális lelki tendenciák is állnak. A fogyasztó, a 21. századi ember, a „moho sapiens“ lelkületének megértése aligha lehetséges az orális magatartás értelmezése nélkül.

A könyv először is a 21. század fogyasztójának ajánlandó. Továbbá a 6 millió magyar túltáplált, az ínycsókák érdekességei iránt érdeklődők és a különféle szaktudományok (néprajz, etológia, nyelvészet, művészet- és vallástörténet, pszichológia, klasszika-filológia, közgazdaságtan, marketing) művelői számára nyújthat a témában eligazító adalékot. Gondolatprovokáció a lefogyni nem tudók széles táborára, az egyéb táplálkozási zavarokban szenvedők és a nekik segítő szakemberek számára.

Ezúton mondok köszönetet anyámnak, aki enni adott, néhai prof. Louis Szathmárynak, aki elsőként tárta fel a gasztronómia rejtelmait számomra. Feleségemnek, Németh Mariettának, aki mindvégig társam volt, és remélem, marad is a gasztropszichológiai, valamint a pszichoarcheológiai nézetek kidolgozásában. Lányaimnak, Dalmának és Dórának, fiaimnak Bálintnak és Nándornak, akiktől a legtöbbet tanulhattam a lélek archaikus mélységeiről.

FORGÁCS ATTILA

Irodalomjegyzék

- Abraham K. (1991) Az óräterotika részvétele a karakterképzésben. In:
Pszichoanalitikus tanulmányok a karakterképzésről. Párbeszéd Kiadó, Budapest,
28–40.
- Ady Endre (1961) Összes versei. Szépirodalmi, Budapest
- Aimez P. (1971) Az étrendi megszorítás pszichológiai szemlélete. *Medicus
Universalis*, IV/5.
- Aiszkülosz (1962) Aiszkülosz drámái. Európa, Budapest
- Aiszkülosz (1971) Leláncolt Prométheusz. In: *A világirodalom legszebb drámái:
Az ókortól a XIX. század végéig*. Európa, Budapest
- Altomare Gy.–Riskó Á. (1989) Anorexia és bulimia a mai pszichiátriai gyakorlat-
ban. *Psychiatria Hungarica*, 4. 187–199.
- A. M. (2002) Népünnep Baján. 2014 bográcsban rotyogott a halászlé. *Mai Nap*.
2002. július 14.
- Ambrus Z. (1917) Háborús jegyzetek. *Nyugat*, 3.
- American Psychiatric Association (2001) DSM-IV. Animula Egyesület, Budapest
- Ansel É. (1987) Százkilencvennégy bekezdés az emberről. Kossuth, Budapest
- Andorka R. (1987) Gyermekszám a fejlett országokban. Gondolat, Budapest
- András L., szerk. (1957) Latin-amerikai költők versei. Európa, Budapest
- András L., szerk. (1962) Spanyol költők antológiája. Móra, Budapest

- Apfel, R. J.–Kelley, S.–Frankel, F. H. (1986) The Role of Hipnotizability in the Pathogenesis and Treatment of Nausea and Vomiting of Pregnancy. *Journal of Psychosomatic Obstetrics and Gynaecology*, 5, 179–186.
- Apor P. (1987) *Metamorphosis Transylvaniae azaz Erdélynek változása (1736)*. Szépirodalmi, Budapest
- Apuleius (2002) *Az aranyznamár. Amor és Psyché*. Európa, Budapest
- Aranyossy Á. (1986) *A négy alapíz szakácskönyve: Sós*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
- Arisztophanész (1988) *Az akharnabeliek*, 1. In: *Arisztophanész vígjátékai*. Európa, Budapest
- Arisztophanész (2001) *Békák*. In: *Arisztophanész vígjátékai*. Osiris, Budapest
- Asturias, M. A.–Neruda, P. (1970) *Megkóstoltuk Magyarországot*. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 435–450.
- Auden, W. H. (1968) *Achilles pajzsa*. Európa, Budapest
- Aurelius, M. (2000) *Elmélkedések*. Kossuth, Budapest
- Baade, F. (1969) *Legyen mindenki jóllakott*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Babarczy E. (2001) *Emlékpogácsa*. In: *Evés-ivás*. Szerk. Nody és mtsai. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 43–48.
- Bäder A. (1964) *A nő. Biológiai szerepe a társadalomban az őskortól a reneszánszig*. Medicina, Budapest
- Bahtyin M. (1979) *Adalékok a lakoma- és evésábrázolások kultúrtörténetéhez*. *Valóság*, 2, 47–59.
- Bálint A. (1990) *A gyermekszoba pszichológiája*. Kossuth, Budapest
- Bartha L. (1981) *Pszichológiai értelmező szótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Bartus Zs. (1992) *A „Nagy kannibál”*. Filmelemzés és a kannibalizmus vizsgálata. Szakdolgozat. KLTE, Debrecen
- Beaumarchais P. C. (1977) *Figaró házassága, avagy egy bolond nap*. Helikon, Budapest
- Béki G. (1986) *Az elhízás társadalmi tényezőiről*. *Egészségnevelés*, 27, 159–162.

- Bellisle, F et al. (1990) Anxiety and Food Intake in Men. *Psychosomatic Medicine*, 52, 452–457.
- Benedek E. (1987) Magyar mese- és mondavilág. Móra, Budapest
- Benedek I. (1979) Mandragóra. Kultúrtörténeti tanulmány, különös tekintettel a varázslásra és gyógyításra. India. Gondolat, Budapest
- Benedict, R. (1935) Patterns of Culture. Houghton Mifflin, Boston
- Benkő L., főszerk. (1967) A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. I–III. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Bernáth B. (1986) A szerelem titkos nyelvén. Erotikus szólások és egyéb folklórszövegek magyarázata. Gondolat, Budapest
- Bernáth B. (1987) A szerelem képes nyelvéről. In: Hoppál M.–Szepes E. (szerk.) *Érosz a folklórbán. Erotikus jelképek a néphagyományban*. Szépirodalmi, Budapest, 40–63.
- Bethlen M. (1970) Önéletírása. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 85–88.
- Bettelheim B. (1985) A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Gondolat, Budapest
- Békés I. (1962) Új magyar anekdotakincs. A századfordulótól a felszabadulásig. Gondolat, Budapest
- Biczó H. (2002) Nyugiba eszem magam. *Magyar Hírlap*, augusztus 3.
- Bindé J. (1998) Mit hoz a 21. század? *Magyar Hírlap*, augusztus 25.
- Blake W. (1977) Versei. Európa, Budapest
- B. Molnár L. (1998) Miért jobb a sör a nőknél? *Blikk*, június 13.
- Boccaccio, G. (1964) Boccaccio művei. Magyar Helikon, Budapest
- Boccaccio, G. (1980) Dekameron. I–II. Európa, Budapest
- Bodrogi T. (1987) Szex és erotika a törzsi társadalmak folklórájában. In: Hoppál M.–Szepes E. (szerk.) *A szerelem kertjében. Erotikus jelképek a művészetben*. Szépirodalmi, Budapest, 110–135.
- Bordás K. (1998) A debreceni Brassai Sámuel Műszaki Középiskola diákszlengje. Szakdolgozat. KLTE, Debrecen

- Bökönyi S. (1978) „Vadakat terelő juhász...” Az állattartás története. Gondolat, Budapest
- Bölsche, W. (1910) Szerelem az élők világában. A szerelem fejlődéstörténete és földi vándorútja. Politzer Zsigmond és Fia, Budapest
- Böszörményi Z.–Brunecker Gy. (1979) Az oroalimenteris sphaera működése és zavarai. Anorexia nervosa. Elhízás. In: *A gyermekkor és az ifjúkor pszichiátriája*. Medicina, Budapest, 167–174.
- Böszörményi E. (1991) Az öngyilkosság múltja és jelene. Történeti vázlat. Magánkiadás, Budapest
- Brant, S. (2001) A Bolondok hajója. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 165–169.
- Brierley, J. K. (1973) Biológia és társadalmi válság. Gondolat, Budapest
- Brillat-Savarin, A. (1912) Az ízlés fiziológiája. Singer és Wolfner, Budapest
- Brode, D. (1989) Woody Allen. Helikon, Budapest
- Bruch, H. (1957) The Importance of Overweight. Norton, New York
- Bulgakov, M. (1981) A Mester és Margarita. Európa, Budapest
- Büky B. (1986) A pszichikumra vonatkozó szókincs korai rétege a magyarban. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Calmet, A. (1992) Angyalokról, démonokról, szellemekről, valamint a magyar-, cseh-, morvaországi és sziléziai vámpírokról és kísértetekről. Holnap Kiadó, Budapest
- Devecseri G., szerk. (1958) Catullus költeményei. Európa, Budapest
- Cervantes, S. (1955) Don Quijote. Új Magyar Könyvkiadó, Budapest
- Cey-Bert, R. Gy. (2002) A magyar konyha ízei. Paginarum Kiadó, Budapest
- Chaucer, G. (1960) Canterbury mesék. Európa, Budapest
- Cicero, M. T. (1974) Válogatott művei. Európa, Budapest
- Cicero, M. T. (1990) Philippicák Marcus Antonius ellen. Európa, Budapest
- Cohen, J. M.–Cohen, M. J. (1972) The Penguin Dictionary of Modern Quotations. Penguin, Harmondsworth

- Comer, R. J. (2000) A lélek betegségei. Pszichopatológia. Osiris, Budapest
- Connan, F. (1998) Machismo nervosa: an ominous variant of bulimia nervosa? *European Eating Disorders Review*, 6. 154–159.
- Coster de C. (1970) Thyl Ulenspiegel. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 167–180.
- Csányi V. (1987) A táplálkozással kapcsolatos tanulás. In: *Az állatok tanulása a természetben*. Natura, Budapest, 65–92.
- Csányi V. (1999) Az emberi természet. Humánétológia. Vince Kiadó, Budapest
- Csapó K. (2001) Ízes emlékek. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 176–180.
- Csupor T. (1979) A táplálkozás paradoxonai. Magvető, Budapest
- Cs. R. (2002) Harapott az ellenőr. *Blikk*, augusztus 2.
- Dahlke, R. (2000) Súlyproblémák. A túlsúly és az átlagon aluli súly jelentése és gyógyítása. Bioenergetic, Piliscsaba
- d'Alméras, H. (é. n.) La vie parisienne sous le Consulat et l'Empire. Paris
- Dante, A. (1992) Pokol. Európa, Budapest
- Darwin, C. (1961) Az ember származása és a nemi kiválasztás. Gondolat, Budapest
- Darwin, C. (1963) Az ember és az állat érzelmeinek kifejezése. Gondolat, Budapest
- De Castro, I. (1965) Az éhező Brazília. Az éhség és a sertanejo társadalmi élete. Kossuth, Budapest
- Delort, R. (1987) Mindennapi kenyérünk. *IPM*, 5. 96–101.
- Deme Z. (1984) Mikrokozmosz. Magánkiadás, Budapest
- Déry T. (1973) Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról. Szépirodalmi, Budapest
- Dietz-Hesse (1975) Szexológia. Gondolat, Budapest
- Dobrovits A. (1979) Egy későkorai halotti lakoma – ábrázolás a Szépművészeti Múzeum Egyiptomi Gyűjteményében. In: *Egyiptom és az antik világ. Dobrovits Aladár válogatott tanulmányai*. /Apolló könyvtár/ Akadémiai kiadó, Budapest, 100–109.

- Dóka A. (1986) Az agresszió biológiai alapjai. In: Csányi V. (szerk.) *Agresszió az élővilágban*. Natura, Budapest, 9–44.
- Dosztojevszkij, F. M. (1970) Bűn és bűnhődés. Magyar Helikon, Budapest
- Dravetzky B. (2001) Balázs mester, az asztali örömök historikusa, a Centrál Kávéháza mesél. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 181–185.
- Du Cann, C. (1991) Tupir. *IPM*, 3. 30–33.
- Eckhardt S. (1979) A daganatos betegek cachexiája. In: *Az extrém tápláltsági állapotok*. Szerk. Eckhardt S.–Gyenes Gy. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Ecsedi I. (1935) A debreceni és tiszántúli magyar ember táplálkozása. Debrecen
- Eibl-Eibesfeldt, I. (1989) *Human Ethology*. Aldine de Gruyter, New York
- Elias, N. (1987) Az evés közbeni viselkedésről. Áttekintés az evés „civilizációs” görbéről. A húsevésről. Az evés közbeni késhasználatról. A villa használata evés közben. In: *A civilizáció folyamata. Szociogenetikus és pszichogenetikus vizsgálódások*. Gondolat, Budapest, 206–265.
- E. P. (1993) Felfalták előljáróikat. *Képes Újság*, február 6.
- Erdős V. (2001) Bulemia nervosa. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 260–264.
- Erikson, E. H. (1991) A fiatal Luther és más írások. Gondolat, Budapest
- Espmark, S. (1992) Psychological aspects of obesity. In: Wijma K.–Schoultz von B. (ed.) *Reproductive Life*. The Parthenon Publishing Group, Stockholm, 243–249.
- Esquivel, L. (1994) Szeress Mexikóban. Pesti Szalon, Budapest
- Estienne, H. (1943) *Notre chemin*. Éditions Balzac, Paris
- Euripidész (1964) Tíz tragédia. Európa, Budapest
- Falk-Rønne, A. (1983) *Barátaim a kannibálok*. Budapest
- Faludy Gy. (1988) Test és lélek. A világlíra 1400 gyöngyszeme. Magyar Világ, Budapest
- Falus R., szerk. (1959) *Görög költők antológiája*. Európa, Budapest
- Farkasházy T. (2001) Ételhordó. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 28–31.
- Featherstone, M.–Hepworth, M.–Turner, B. S. (1997) *A test – Társadalmi fejlődés és kulturális teória*. Józsoveg Műhely Kiadó, Budapest

- Federspiel, K.–Lackinger Karger, I. (1998) A lélek egészségkönyve. Kossuth, Budapest
- Fehér B. (1987) Régi pesti hétköznapiak fűszereiben. *Magyarország*, október 9.
- Fekete I. (1999) A koppányi aga testamentuma. Móra, Budapest
- Feldmann S. (1930) A férfi ösztönelete a születéstől az apaságig. A pszichoanalízis fejlődése napjainkig. Mai Henrik és Fia, Budapest
- Ferenczi S. (1928) Katasztrófák a nemi működés fejlődésében. Pszichoanalitikus tanulmány. Pantheon, Budapest
- Ferenczi S. (1982) A hisztériás materializáció jelenségei. (Kísérlet a hisztériás konverzió és szimbolika magyarázására.) In: *Lelki problémák a pszichoanalízis tükrében*. Magvető, Budapest, 226–248.
- Forgács A. (1987) A tápláltság pszichoszomatikus megközelítése. Az evés, az étel és az elhízás szimbolikus jelentései. Szakdolgozat. KLTE, Debrecen
- Forgács A. (1991) La psychoarchéologie de l'alimentation. In: Bagdy E. and Szőnyi M. (szerk) *Introspection 1*. Magyar Relaxációs és Szimbólumterápiás Társaság, Budapest, 54–57.
- Forgács A. (1992a) Az első falat a szemé. *Magyar Konyha*, 2, 34.
- Forgács A. (1992b) Pszichoarcheológia, pszichoszintézis és sámánizmus. Para(pszicho)frázis. *Végeken*, 3. 15–20.
- Forgács A. (1992c) Táplálkozás és szexualitás. *Korunk (Kultúra–Haza–Nagyvilág)*, 3, 22–26.
- Forgács A. (1993a) A hyperemesis gravidarum kultúrantropológiája és a pszichoterápiás lehetőségek. *Magyar Nőorvosok Lapja*, 56, 243–246.
- Forgács A. (1993b) Pszichoarcheológia. A „Magyar Tudományért” Alapítványhoz benyújtott díjnyertes pályamunka. Kézirat
- Forgács A. (1994) Az élelemből lett értelem metaforái. *Valóság*, 37, 44–49.
- Forgács A.–Szeverényi P. (1994) A karcinogén személyiség. *Magyar Onkológia*, 4, 171–174.
- Forgács A.–Németh M. (1995) Has vagy gólya? A meddőség transzperszonális vonatkozásai. *Thalassa*, 1–2, 203–212.

- Forgács A. (1996) A száj, a fogak, az evés kultúranropológiai vonatkozásai. *Fogorvosi Szemle (Stomatologia Hungarica)*, 7, 219–225.
- Forgács A.–Németh M. (1996) Az étel, az evés és a testméretek szimbolikája. „Étterem az egész világ.” *Psychiatria Hungarica*, 6, 665–670.
- Forgács A.–Túry F.–Németh M. (1996) Dominanciaviszonyok és evészavarok. *Thalassa*, 3, 83–92.
- Forgács A. (1997) Szimbólumterápiák a táplálkozásvizsávarokban. *Pszichoterápia*, november, 439–443.
- Forgács A.–Németh M. (1997) „Ettelek volna meg...” A rituális antropofágia metaforái. *Valóság*, 2, 83–92.
- Forgács A. (1998) Ember és étele. *Diéta Magazin*, 3, 30–31.
- Forgács A. (1999) Az orális jelentősége a korai személyiségfejlődésben és a kultúrában. *Gyermekgyógyászat*, 5, 473–478.
- Forgács A.–Németh M. (2004) Eating, Food and their Metaphors in Society and Economy. A Psychoarcheological Study (közlés alatt)
- Földényi F. L. (1993) A lélek szakadéka. Goya Szaturnusza. Jelenkor Irodalmi és Művészeti Kiadó, Pécs
- France A. (1973) Bonnard Szilveszter vétké. Szépirodalmi, Budapest
- Frazer I. G. (1922) Homeopathic Magic of a Flesh Diet. In: *The Golden Bough. A Study in Magic and Religion*. Macmillan, London
- Frazer I. G. (1965) Az aranyág. Gondolat, Budapest
- Frei T. (1998) Frei dosszié. MTV1. február 23.
- Freud, S. (1981) The „Wolf man”. In: *Case Histories II*. Penguin Books, New York, 227–366.
- Freud, S. (1985) Álomfejtés. Helikon Kiadó, Budapest
- Freud, S. (1990) Totem és tabu. Göncöl Kiadó, Budapest
- Freud, S. (1991) Az ősválami és az én. Hatágú Síp Alapítvány, Budapest
- Freud, S. (1992) Három értekezés a szexualitás elméletéről. Könyvjelző Kiadó, Nyíregyháza

- Fromm, E. (1947) *Man for Himself. An Inquiry into the Psychology of Ethics.* Holt, Rinehart and Winston, New York
- Fröhlich W. D. (1996) *Pszichológiai szótár.* Springer Hungarica Kiadó, Budapest
- Furuhjelm, M.–Ingelman, A.–Wirség, C. (1981) *Gyermek születik.* Medicina, Budapest
- Füst M. (1978) *Válogatott művei.* Szépirodalmi, Budapest
- Galeotto, M. (1970) Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv.* Minerva, Budapest, 63–69.
- Garetz, F. K. (1973) Socio-psychological Factors in Overeating and Dieting with Comments on Popular Reducine Methods. *The Practitioner*, 210–259., 671–686.
- Gasparik É. (1993) Ízen innen és túl: az édes jelentései. Szakdolgozat. KLTE, Debrecen
- Geiger Á. (1978) A testhatárok szerepe a juvenilis obesitas tünettanában. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 19, 33–44.
- Geréb Á. (1986) „Utazás” a szoptatás körül. In: *Szüléset-nőgyógyászat és pszichoszomatika 3. A szülés és a szoptatás.* A DOTE Női Klinikájának kiadványai 13. Debrecen, 91–102.
- G. Hajdu Lilly (1993) Adatok a skizofrénia analizéséhez. In: Freud, S. (szerk.) *Lélekelemzési tanulmányok. Dolgozatok a pszichoanalízis főbb kérdéseiről.* Reprint. Somló Béla Könyvkiadó, Budapest, 155–167.
- Goethe, W. J. (1984) Utazás Itáliában. In: *Goethe válogatott művei. Önéletrajzi írások.* Európa, Budapest
- Goodall J. (1986) *The Chimpanzees of Gombe.* Harvard University Press, Cambridge
- Gorkij, M. (1954) *Az anya.* Új Magyar Könyvkiadó, Budapest
- Góth E. (1969) *Elhízás.* Medicina, Budapest
- Góth M. (1987) Az elhízás-népbetegség. *Orvosképzés*, 62, 225–236.
- Gracián y Morales, B. (1943) *Az életbölcesség kézikönyve.* Phönix, Budapest

- Grimmelshausen, H. J. C. (1964) *A kalandos Simplicissimus*. Magyar Helikon, Budapest
- Grossarth-Maticek, R. et al. (1982) Psychosomatic Factors in the Process of Cancerogenesis. Theoretical Models and Empirical Results. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 38, 284–302.
- Guy, I. V. (1991) *A szerelem fűszerei*. Medicina, Budapest
- Haeckel, E. (1911) *Az élet csodái*. Athenaeum, Budapest
- Hajnal Á. (1987) Az anorexia nervosa pszichopatológiai, pszichodinamikai, pszichoterápiás sajátosságai és problémái. *Orvosképzés*, 62, 1459–1469.
- Halász Z. (1991) *350 világhírű recept*. Ciceró, Budapest
- Hamvas B. (1988) *Láthatatlan történet*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Hamvas B. (1989) *Az öt géniusz. A bor filozófiája. Életünk könyvek*, Budapest
- Haraszti L. (1996) *A felnőttkori elhízás. A kövérség pszichológiai problémái*. SubRosa Kiadó, Budapest
- Hargittay E., szerk. (1983) *Hatvanhat csúfos gjajd. XVI–XVIII. századi magyar csúfolók és gúnyversek*. Magvető Könyvkiadó, Budapest
- Harmat P. (1994) *Freud, Ferenczi és a magyarországi pszichoanalízis. A budapesti mélylélektani iskola története, 1908–1993*. Bethlen Gábor Könyvkiadó, H. n.
- Harmatta J., szerk. (1965) *Ókori keleti történeti chrestomathia*. Tankönyvkiadó, Budapest
- Haskew, P.–Adams, C. H. (1984) *When Food is a Four Letter Word. Programs for recovery from anorexia, bulimia, bulimarexia, obesity and other appetite disorders*. A Spectrum Book, New Jersey
- Hauptmann, G. (1962) *Drámák*. Európa, Budapest
- H. Cs. (2000) *Mesterszakácsok óriáspörköltje*. *Magyar Hírlap*, szeptember 18.
- Helman, C. G. (1992) *Culture, Health and Illness*. Butterworth-Heinemann, Oxford
- Héritier F. (1983) *A termékenység és a meddőség fogalma a tudomány előtti korszak ideológiai mezőjében*. In: *A női nem*. Gondolat, Budapest, 409–420.

- Herman E. (1976) Az elhízás pszichoszomatikus összefüggései. In: *Pszichoszomatikus megbetegedések*. Tanulmánykötet. Medicina, Budapest, 95–109.
- Hermann I. (1984) Az ember ősi ösztönei. Magvető, Budapest
- Herodotos (1892) Herodotos történeti könyvei. Ford. Geréb J. Budapest
- Hérodotosz: A görög–perzsa háborúk. A thermopülai csata. (ford.: Moravcsik E.)
In: *Antik irodalom*. Kossuth, Budapest, (Compact Disc)
- Hesse H. (1977) Narziss és Goldmund. Európa, Budapest
- Hetényi E. (1989) Buddhizmus a buddhológia tükrében. Laude, Budapest
- Hésziodosz (1974) Istenek születése. Európa, Budapest
- Hevesi A. (1970) Párizsi eső. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 423–433.
- Hill, K.–Kaplan, H. (1989) Population and dry-season subsistence strategies of the recently contacted Yora of Peru. *National Geographic Research*, 5, 317–334.
- Homérosz (1983) Odüsszeia. Szépirodalmi, Budapest ford. Devecseri Gábor
- Homérosz (1984) Iliász. Szépirodalmi, Budapest ford. Devecseri Gábor
- Hoppál M. (1980) Elosztás és egyenlőség. *MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának Közleményei*, 32, 139–154.
- Hoppál M.–Jankovics M.–Nagy A.–Szemadam Gy. (1990) Jelképtár. Helikon, Budapest
- Horatius, F. Q. (1989) Ódák. Európa, Budapest
- Hrabal, B. (1979) Sörgyári capriccio. Európa, Budapest
- Hugo, V. (1973) Kilencvenhárom. Európa, Budapest
- Humphry, D. (1991) Self-Starvation. In: *Final Exit. The Practicalities of Self-Deliverance and Assisted Suicide for the Dying*. Dell Publishing, New York
- Hunyadi L. (1998) Az emberiség vallásai az őskortól napjainkig. Lipták Kiadó, Budapest
- Huszár K. (1988) Enni vagy nem lenni? Küzdelem a kövérséggel. *Grimasz, Szatirikus Irodalmi Magazin*, 2, 11–12.

- Illényi B. (1997) Majd megeszlek. *HVG*, október 25.
- Ipolyi A. (1987) Magyar Mythologia. Pest. Hasonmás kiad. Európa, Budapest
- Ivanov, Sz. (1977) Az emlékezet labirintusa. Móra, Budapest
- Jahoda G. (1975) A babona lélektana. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest
- Janis, I. L.–Kaye, D.–Kirschner, P. (1965) Facilitating Effects of „Eating-While-Reading” on Responsiveness to Persuasive Communications. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 181–186.
- Jankovich E., ford. (1908) Liudprand történeti munkái. Budapest
- Jankovics M. (1987) Érosz és Eróé. Kasztrációs komplexus a tündérmesékben. In: Hoppál M.–Szepes E. (szerk.) *Érosz a folklórban. Erotikus jelképek a néphagyományban*. Szépirodalmi, Budapest.
- Jezsó Á. (2003) Hova hat a Hit? *Magyar Nemzet*, szeptember 16.
- Johnson, J.–Odent, M. (1994) Mindannyian a víz gyermekei vagyunk. Biográf Kiadó, Budapest
- Jóó M. N. (1991) A súlytöbblet, mint a dominancia kifejezője. Énkép – éni-deál-vizsgálatok Leary és MMPI teszttel obesitásban. Előadás. Elhangzott a Magyar Pszichiátriai Társaság II. Vándorgyűlésén. Kecskemét, 1991. november 8–9.
- Joyce, J. (1974) Ulysses. Európa, Budapest
- Jung, C.,G. (1987) Emlékek, álmok, gondolatok. Európa, Budapest
- Jung, C. G. (1988) A lélektani típusok. Európa, Budapest
- Kaplan, H. I.–Kaplan, H. S. (1957) The psychosomatic concept of obesity. *Journal of Nervous and Mental Disorders*, 25, 181–201.
- Kara Gy., ford. (1986) A köztes lét könyvei. Európa, Budapest
- Karinthy F. (1996) Fogyókúra. In: *Betegek és bolondok*. Szukits könyvek, Budapest, 131–132.
- Kákosy L. (1975) Az egyiptomi és antik csillaghit. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Kepler, J. (1960) *Mysterium Cosmographicum*. A mai fizika világképe. Gondolat, Budapest

- Kerényi K. (1931) *Magyar Nyelv*, 27, 94–106.
- Kerényi McMenemy G. (1989) Végleges fogyás fogyókúra nélkül. Az ideális test-súly lélektani megközelítése. Magánkiadás, Budapest
- Kertész I., szerk. (1994) *Ős- és ókortörténet. Európa, Közel- és Közép-Kelet*. IKVA Könyvkiadó, Budapest
- Ketter L. (1985) *Gasztronómiánk krónikája. A magyar konyha múltja és jövője*. Mezőgazdasági, Budapest
- Keys, A.–Brozek, J. et al. (1950) *Biology of human starvation*. University of Minnesota Press, Minneapolis
- Kézai S. (1984) *A magyarok viselt dolgairól. A magyar középkor irodalma*. Szépirodalmi, Budapest
- Király F. (1979) Az obesitas és ciklussal való kapcsolata ivarérett korban. In: Eckhardt S.–Gyenes Gy. (szerk.) *Az extrém tápláltsági állapotok*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 145–148.
- Kolbenschlag M. (1999) *Búcsúcsók Csipkerózsikának*. Csokonai Kiadó, Debrecen
- Komlósi P. (1993) Családterápiás megközelítés az anorexia nervosa kezelésében. In: Riskó Á. (szerk.) *Étkezési zavarok. Anorexia, bulimia, obesitas*. Magyar Pszichiátriai Társaság, Budapest, 69–75.
- Komoróczy G. (1970) Elő-Ázsia. In: *Mitológiai ÁBÉCÉ*. Gondolat, Budapest, 115–183.
- Komoróczy G. (1979) *A sumer irodalmi hagyomány*. Magvető, Budapest
- Kon, I. Sz. (1981) *Kultúra – Szexológia. A modern szexológia elméleti alapjai*. Kossuth, Budapest
- Kosztolányi D. (1970a) Cukrász. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 383–386.
- Kosztolányi D. (1970b) Szakács. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 387–390.
- Kotler P. (1991) *Marketing management. Elemzés, tervezés, végrehajtás és ellenőrzés*. Műszaki, Budapest

- Kőrös L. (1994) Hasfelmetszők Amerikája. *Reform*, április 22.
- Krafft-Ebing, R. (1894) Psychopathia sexualis a visszás nemi érzések különös figyelembe vételével. Singer és Wolfner, Budapest
- Krchl, F. D. (é. n.) Cultural Factors and Eating Disorders. Kézirat. Praha
- Kretschmer, E. (é. n.) Orvosi pszichológia. Novák Rudolf és társa Orvosi Szakkönyvkereskedés és Tudományos Könyvkiadóvállalat, Budapest
- Kristó Nagy I. (2003) Gondolattár. Aforizmák, szállóigék, idézetek. Arcanum, Budapest
- KrleĀ, M. (1979) Bankett Blitvában. Európa, Budapest
- Krúdy Gy. (1970a) A ráklevés. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 259–264.
- Krúdy Gy. (1970b) A gábli története. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 265–270.
- Krúdy Gy. (1970c) Ujházi leveése. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 271–277.
- Krúdy Gy. (1970d) A pincér álma. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 279–305.
- Kukorelly E. (2001) Titok, a Librettó. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 148–150.
- Kulcsár Zs. (é. n.) A rákbetegség pszichoszomatikájáról. Kézirat
- Kunszabó F. (1989) Josef von Ferenczy. Egy út Európába. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Kunt E. (1987) Az utolsó átváltozás. A magyar parasztság halálképe. Gondolat, Budapest
- Kútvolgyi M. (1999) Őseink, napjaink itala. Sörtörténet. *Amstel Magazin*, 4, 6–7.
- Lamarck, J. A. (1986) A természet fejlődése. Kriterion, Bukarest
- Lampé L. (1987) Szülészet-nőgyógyászat. Medicina, Budapest
- Láng Gy. (1992) Konyhai különlegességek és képtelenségek. Corvina, Budapest
- László Gy. (1988) A honfoglaló magyar nép élete. Múzsák, Budapest

- Lauerence, J. P. (1979) *Peter's Quotations – Ideas for Our Time*. Bontam, New York
- Leakey, R. E.–Lewin, R. (1986) *Fajunk eredete*. Gondolat, Budapest
- Leary, T. (2003) *Az eksztázis politikája*. Edge 2000–NDI, Budapest
- Lelley, J. (1980) *Ember és kenyere*. Gondolat, Budapest
- Leon-Dufour, X. (1986) *Biblikus teológiai szótár*. Szent István Társulat, Budapest
- Leroi-Gourhan, A. (1985) *Az őstörténet kultuszai*. Kozmosz könyvek, Budapest
- Lessing, G. E. (1958) *Drámák, versek, mesék*. Európa, Budapest
- Levenkron, S. (1982) *Treating and Overcoming Anorexia Nervosa*. Warner Books Edition, New York
- Lewis, S. (1970) *Művészek*. In: *Irodalmi szakácskönyv*. Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 347–366.
- Linna, V. (1982) *Az ismeretlen katona*. Magvető, Budapest
- Litkai G. (2001) *A világ a hekkbüfében*. In: *Évés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 35–37.
- Longosz (1994) *Daphnisz és Khloé*. General Press, Budapest
- Lorenz, K. (1977) *Válogatott tanulmányok*. Gondolat, Budapest
- Lorenz, K. (2000) *Az agresszió*. Cartafilus, Budapest
- Losonczy Á. (1977) *Az életmód az időben, a tárgyakban és az értékekben*. Gondolat, Budapest
- Ludvigh, K. (1991) *Mágikus gondolkodás és kifejlődése – esetelemzés*. *Psychiatria Hungarica*, 6, 109–115.
- Lu Hszin Cs. S. (1956) *A–Q hiteles története. A világirodalom klasszikusai*. Új Magyar Kiadó, Budapest
- Lux E. (1986) *A vetélés és koraszülés pszichés háttere*. In: *Szüléset–Nőgyógyászat és pszichoszomatika 2. A terhesség pszichoszomatikája*. A DOTE Női Klinikájának kiadványai. Debrecen, 43–61.
- Majer J. (1987) *Hogyan viselkednek az állatok? Betekintés az etológiába*. Tankönyvkiadó, Budapest

- Makai J. (2003) Elszigetelés. *Magyar Hírlap*, január 7.
- Makra S. (1988) A mágia. Magvető, Budapest
- Margalits E. (1990) Magyar közmondások és közmondásszerű szólások. Reprint. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Márhoffer M. (1999) „Kis Nagy Emberek” Gondolatok a férfiak speciális testképzavara, az inverz anorexia nervosa megközelítéséhez. Műhelymunka. KLTE, Debrecen
- Márton L. (2001) A bableves farka. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 96–97.
- Marx, K. (1977) Gazdaság-filozófiai kéziratok. Kossuth, Budapest
- Maslow, A. H. (1985) A holisztikus-dinamikus nézőpont. In: Szakács E–Kulcsár Zs. (szerk.) *Személyiség-lélektani szöveggyűjtemény II. Elméleti irányzatok 3*. Tankönyvkiadó, Budapest, 19–341.
- Masterson, J. F. (1977) Primary anorexia nervosa in the borderline adolescent – An object-relations view. In: Hartocollis, P. (ed.) *Borderline Personality Disorders*. International Universities Press, New York, 475–494.
- Mauss, M. (1988) The gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies. Routledge, London
- McLean, P. D. (1972) A limbikus rendszer pszichofiziológiája. In: Ádám Gy. (szerk.) *Pszichofiziológia*. Gondolat, Budapest, 288–316.
- McGrew, W. (1994) Chimpanzee Material Culture. Cambridge University Press, Cambridge
- Mead, M. (1970) Férfi és nő. A két nem viszonya a változó világban. Gondolat, Budapest
- Meadows, D. H.–Meadows, D. L.–Randers, J. B.–William, W. (1972) The Limits of the Growth. New York, New American Library
- Megyesi G. (1999) Gomba. *Élet és Irodalom*, 27.
- Mérei F. (1983) A Rorschach-próba. Tankönyvkiadó, Budapest
- Mészáros R. (1996) „Pöj-pöj a világ” – avagy a nyál szimbolikája. *Psychiatria Hungarica*, 6, 661–663.

- Mikszáth K. (1970) A magyar konyha. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 205–210.
- Milne, A. A. (1995) Micimackó. Láng Kiadó, Budapest
- Minuchin, S. (1974) *Families & family therapy*. Harvard University Press, Cambridge
- Minuchin, S.–Rosman, B. L.–Baker, L. (1978) *Psychosomatic Families, Anorexia Nervosa in Context*. Harvard University Press, Cambridge
- Mitchell, M. (1976) *Elfújta a szél*. Kriterion, Bukarest
- Mohácsy I. (1989) Az egyszarvú legendája. In: Lengyel B. (szerk.) *Újhold évkönyv* 2. Magvető, Budapest, 321–343.
- Moles A. (1975) *A giccs a boldogság művészete*. Gondolat, Budapest
- Molnár F. (1994) *A Pál utcai fiúk*. Móra, Budapest
- Money, J.–Musaph, H. (1977) *Handbook of Sexology*. Excerpta Medica, Amsterdam, London, New York
- Montanari M. (1996) Éhség és bőség. A táplálkozás európai kultúrtörténete. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest
- Moravia, A. (1968) *Egy asszony meg a lánya*. Európa, Budapest
- Móricz Zs. (1985) *A boldog ember*. Szépirodalmi, Budapest
- Móricz Zs. (1970) Ebéd. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 307–331.
- Morris, D. (1989) *A csupasz majom*. Európa, Budapest
- Morris, D. (1990) *Testközelen*. Az emberi faj útikalauza. Gondolat, Budapest
- Morris, D. (1997) *Az emberállat*. Személyes vélemény az emberi fajról. Magyar Könyvklub, Budapest
- Moukhtar, L. (1996) A fogak, a harapás és a vagina dentata. *Psychiatria Hungarica*, 6, 657–660.
- Nagy Á. (2003) Népetimológiai kiokosodás a szekéren...
<http://www.hhrf.org/rmsz/01mar/r010322.htm>
- Nagy L. (1970) Falusi ebéd. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 343–346.

- Nagy T. (2004) Globális túlsúly. *Piac és Profit*, március, 60–63.
- Nasser, M. (1988) Eating disorders: the cultural dimension. *Social Psychiatry Psychiatric Epidemiology*, 23, 184–187.
- Németh M. (1995) Szimbólumok integratív elemzése a katatim képélmények tükrében. Bölcsészdoktori disszertáció. KLTE, Debrecen
- Omar Khajjám (1958) *Robáiyát*. Magyar Helikon, Budapest
- Ortutay Gy., szerk. (1960) *Magyar népmesék*. Szépirodalmi, Budapest
- Osgyán E. (2002) Uralkodói szakácsdinasztiák. *Magyar Nemzet*, július 9.
- Ovidius P. (1964) *Átváltozások. (Metamorphoses.)* Magyar Helikon, Budapest
- Owen, R. (1965) Robert Owen válogatott írásai. Gondolat, Budapest
- Örkény I. (1977) *Egyperces novellák*. Magvető, Budapest
- Pavlov, I. P. (1953) *Válogatott művei*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Pelle J. (1995) *Az utolsó vérvádak*. Pelikán, Budapest
- Peschkian, N. (1991) A tudós meg a tehajcsár. Keleti történetek – Nyugati lelki bajok. Helikon Kiadó, Budapest
- Pethő B. (1989) *Részletes Psychiatria*. Magyar Pszichiátriai Társaság, Budapest
- Petőfi Sándor (1976) *Összes versei*. Szépirodalmi, Budapest
- Petrini C., szerk. (2002) A lassúság dicsérete. Egy könyv a zamatokról, a hagyományokról és az ételek élvezetéről. HVG-könyvek, Budapest
- Petronius, A. T. (1970) Trimalchio lakomája. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 11–62.
- Phaedrus (1963) *Római költők antológiája*. Európa, Budapest
- Pieper, W. (1997) *Kakadémia. Az emberi ürülék kultúrtörténete*. Háttér Könyvkiadó, Budapest
- Pintér A. (2003) Egymás megevése a színpadon. *Népszabadság*, november 3.
- Piros C. (é. n.) *Híres emberek híres receptek*. Lucullus 2000 Bt., Budapest
- Plath S. (1987) *Az üvegbúra*. Európa, Budapest
- Platt, J. J.-Yaksh, T.-Darby, C. L. (1967) Social Facilitation of Eating Behavior in Armadillos. *Psychological Reports*, 20, 1136.

- Plautus (1993) A hetvenkedő katona. In: *77 híres dráma*. Móra, Budapest
- Plutchik, R. (1976) Emotions and attitudes related to being overweight. *Journal of Clinical Psychology*, 32.
- Pope, H. G.–Katz, D. L.–Hudson, J. I. (1993) Anorexia nervosa and „revers anorexia” among 108 male bodybuilders. *Comprehensive. Psychiatry*, 34, 406–409.
- Pope, H. G.–Hudson, J. I. (1996) Anorexia nervosa and „revers anorexia”. *NEDO Newsletter*, 1, 1–2.
- Prohászka O. (2004) A penitencia királya.
<http://www.datec.ro/fatima/HlapApr03.htm>
- Proust, M. (1969) Az eltűnt idő nyomában. Európa, Budapest
- P. V. (1998) Megölte a kislányt, s lerágta a kezét. *Lucifer*, 29, 11.
- Rabelais, F. (1965) Gargantua és Pantagruel. Olcsó könyvtár. Szépirodalmi, Budapest
- Rákos S., ford. (1966) Gilgames – Agyagtáblák üzenete. Ékírásos akkád versek. Európa, Budapest
- Ranschburg J. (1983) Félelem, harag, agresszió. Tankönyvkiadó, Budapest
- Raoul G. (1978) Historiae, IV. 10. In: Sz. Jónás I. (szerk.) *Egyetemes történelmi szöveggyűjtemény. Középkor*. I/1. köt. Tankönyvkiadó, Budapest
- Rathner, G.–Túry, F.–Szabó, P.–Forgács, A.–Geyer, M.–Rumpold, G. (1995) Prevalence of eating disorders and minor psychiatric morbidity in Central Europe before the political changes in 1989: a cross-cultural study. *Psychological Medicine*, 25, 1027–1035.
- Ráth-Végh I. (1964) Hatalom és pénz. Gondolat, Budapest
- Reisman D. (1983) Az étkezés és a szexualitás szimbolikus jelentésében bekövetkezett változások. In: A magányos tömeg. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 213–221.
- Reymont, W. S. (1976) Parasztok. Európa, Budapest
- Róheim G. (1934) The Riddle of the Sphinx or Human Origins. Hoggart Press, London

- Róheim G. (1984a) Kharón és az obulus. In: *A bűvös tükrök*. Magvető, Budapest, 356–424.
- Róheim G. (1984b) Primitív kultúrák pszichoanalitikus vizsgálata. Gondolat, Budapest
- Róheim G. (1990) Magyar néphit és népszokások. Universum Reprint, Szeged
- Russell, G. (1979) Bulimia nervosa: an ominous variant of anorexia nervosa. *Psychological Medicine*, 9, 429–448.
- Sabeau, D. W. (1988) Áldozás és közösség. Az úrvacsora vétel megtagadása a 16. században. In: Vári A. (szerk.) *Misszionáriusok a csónakban. Antropológiai módszerek a társadalomtörténetben*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 110–156.
- Sade De márké (1989) Justine avagy az erény meghurcoltatása. Európa, Budapest
- Sáfrán Zs. (1996) Lélekkapu: a megnyíló és bezáruló száj szimbolikája. *Psychiatria Hungarica*, 6, 649–656.
- Sándor R. (1968) Furcsaságok az orvoslás világából. Medicina, Budapest
- Schlegel, A. W.–Schlegel, F. (1980) Válogatott esztétikai írások. Gondolat, Budapest
- Schmidt, U. et al. (1995) Puberty, sexual milestones and abuse: how they related in eating disorder patients? *Psychological Medicine*, 25, 410–417.
- Schopenhauer, A. (1990) Szerelem, élet, halál. Göncöl Kiadó, Budapest
- Sebeők J. (1991) A lázadó bioszféra, avagy az ötödik égtáj könyve. Kossuth, Budapest
- Sedlőf E.–Ranner K. S. (1995) Nagyön disznó viccek. P Book – Manager Iroda, Budapest
- Seligmann K. (1987) Mágia és okkultizmus az európai gondolkodásban. Gondolat, Budapest
- Selvini-Palazzoli, M. (1970) The families of patients with anorexia nervosa. In: Anthony J.–Koupernik C. (eds) *The child in his family*. Wiley, New York
- Semlyén I., szerk. (1982) Népesedésrobbanás – Egyke. Kriterion, Bukarest
- Shakespeare, W. (1982) Minden jó, ha a vége jó. Európa, Budapest

- Shakespeare, W. (1983) *Othello, a velencei mór*. Ford. Kardos L. Európa, Budapest
- Shakespeare, W. (1984a) *Julius Caesar*. Európa, Budapest
- Shakespeare, W. (1984b) *Lear király*. Európa, Budapest
- Shakespeare, W. (1988a) *Macbeth*. In: *Shakespeare összes drámája*. Európa, Budapest
- Shakespeare, W. (1988b) *Romeo és Júlia*. Európa, Budapest
- Shakespeare, W. (1999) *Sok hűhó semmiért*. Magyar Elektronikus Könyvtár
- Shaw, G. B. (1964) *Szent Johanna*. In: *Három színdarab*. Szépirodalmi, Budapest
- Shick, A. (1947) Psychosomatic Aspect of Obesity. *Psychoanalytic Review*, 34, 173–183.
- Slochower, J. A. (1983) *Excessive Eating. The Role of Emotions and Environment*. Human Sciences Press, New York
- Smid I. (1981) Az elhízás és a havivérzés zavarai. In: Lampé L.–Kulcsár A. (szerk.) *Az elhízás patogeneze, klinikuma és terápiája*. A MTA DAB Közleményei, Debrecen
- Solc, V.–Horejs, P. (1970): *Amerika őslakói*. Madách, Budapest
- Stahl J. (2003) *Enni jó*. Park, Budapest
- Stanjek, K. (1978) Das Überreichen von Gaben: Funktion und Entwicklung in den ersten Lebensjahren. *Z. Entwicklungspsychol. Pädagogische Psychologie*, 10, 103–113.
- Sternglanz, S.–Gray, J. L.–Murakami, M. (1977) Adult preferences for infantile facial features: an ethological approach. *Animal Behavior*, 25, 108–115.
- Stewart, D. E.–Robinson, G. E. (1989) Pregnancy and eating disorders. In: *The Free Women. Women's Health in the 1990's*. Ed. van Hall, E. V.–Everaerd, W. The Parthenon Publishing
- Stoudemire, A. (1983) The onset and adaptation to cancer: psychodynamics of an ill physician. *Psychiatry*, 46, 377–386.
- Stunkard A. I. (1959) Eating Patterns and Obesity. *Psychiatric Quarterly*, 33, 284–292.

- Suetonius Tranquillus, Caius (1984) A caesarok élete. Európa, Budapest
- Sulloway, F. J. (1987) Freud a lélek biológusa. Túl a pszichoanalitikus legendán. Gondolat, Budapest
- Sumner, W. G. (1978) Kannibalizmus. In: *Népszokások. Szokások, erkölcsök, viselkedésmódok szociológiai jelentősége*. Gondolat, Budapest, 490–512.
- Supka G. (1988) A futó évek margójára. In: *Kalandozás a kalendáriumban és más érdekességek*. Helikon, Budapest
- Szabó Gy. (1973) Mediterrán mítoszok és mondák. Mitológiai kislexikon. Kriterion, Bukarest
- Szabó Gy. (1975) Sötétben tündöklőbb a fény. Római szállóigék és aforizmák. Dacia, Kolozsvár-Napoca,
- Szabó I. (1989) Történelmünk asztalai. In: *A Népszava Kalendáriuma*. Budapest, 171–181.
- Szakács F. (1988) Patopszichológiai vademecum. Tankönyvkiadó, Budapest
- Szathmáry L. (1976) Eat or Be Eaten. Food as Celebration and Books. South Bend, Indiana
- Szegő Gy. (1988) Tárgyak és szokások. *Magyar Nemzet*, január 11.
- Székely A. (2003) Lakoma. Évszakok. *Nők Lapja*, december–január
- Szelestey J. (1999) Táplálkozással és elhízással kapcsolatos attitűdök vizsgálata szemantikus differenciállal. Műhelymunka. KLTE Pszichológiai Intézet, Debrecen
- Sz. Farkas J. (1989) Drakula vajda históriája. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Szilágyi Á. (2000) Újabb szerény javaslat. *168 óra*, június 8. 22–23.
- Szimonidesz L. (1988) A világ vallásai. Dante, Budapest
- Szollár L. (1986) Az elhízás kóreltana. Medicina, Budapest
- Szophoklész (1983) Élektra, Oedipus király, Antigoné. Szépirodalmi, Budapest
- Sztankay Á. (2000) Figurák és frizurák. Egy politikai szezon fazonjai. *168 óra*, július 20.
- Sztoján, V. D., szerk. (1963) Jugoszláv költők antológiája. Móra, Budapest

- Szunyogh Sz. (1988) Bibliai történetek, antik mítoszok. Tankönyvkiadó, Budapest
- Táncsics M. (1978) Mik a vörös republikánusok és mit akarnak? Magvető, Budapest
- Tandori D. (2001) Etető, itató, altató. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 17–21.
- Tangl H. (é. n.) A táplálkozás. Királyi Magyar Természettudományi Társulat, Budapest
- Tar S. (1999) Te következel. *Élet és Irodalom*, június 18.
- Tárkány Szücs E. (1981) Magyar jogi népszokások. Gondolat, Budapest
- Thorne, B. M.–Henley, T. B. (2000) A pszichológia története. Kapcsolatok és összefüggések. Glória Kiadó, Budapest
- Tibullus (1976) Tibullus és Propertius összes költeményei. Magyar Helikon, Budapest
- Tinbergen N. (1976) Az ösztönről. Gondolat, Budapest
- Tokarev, Sz. A., főszerk. (1988) Mitológiai enciklopédia. I–II. Gondolat, Budapest
- Tolnai K. (1987) Konyhák, ételek, élmények. Népszava Lap- és Könyvkiadó, Budapest
- Topor R. (1986) La cuisine cannibale. Editions du Seuil, Paris
- Tovar de J. (1986) Azték krónika. Helikon, Budapest
- Trencsényi-Waldapfel I., szerk. (1943) Magyar Horatius. Officina, Budapest
- Trencsényi-Waldapfel I. (1983) Mitológia. Gondolat, Budapest
- Trócsányi S. (2003) A hatalom lelke. *Valóság*, 3, 68–80.
- Trócsányi Z. (1970) Pax corporis, azaz a test békéje. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 405–417.
- Túry E.–Szabó P.–Forgács A. (1989) A pszichoszomatikus táplálkozásszavarok morbiditásának vizsgálata debreceni középiskolás és egyetemista populációban. MTA DAB, Debrecen
- Túry E.–Szabó P.–Szendrey G. (1990) Evészavarok prevalenciája egyetemista populációban. *Ideggyógyászati Szemle*, 43, 409–418.

- Túry F.–Szabó P. (1991) Bulímia nervosa. I–II. *Psychiatria Hungarica*, 6, 43–59; 61–68.
- Túry F.–Rathner G.–Szabó P.–Forgács A. (1994) A táplálkozási magatartás zavarainak hazai epidemiológiai adatai: újabb eredmények. *Orvosi Hetilap*, 135, 787–791.
- Túry F.–Gyenis Marianna (1997) Inverz anorexia nervosa: a férfiak speciális testképzavara. *Psychiatria Hungarica*, 5, 589–594.
- Udvarhelyi A. (1997) A kannibál szatír. *Zsarú. Rendőrségi Magazin*, 29. július 22. 4–5.
- Uj P. (2001) Kevert. In.: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 76–79.
- Újváry Z. (1978) A temetés paródiája. Temetés és halál a népi játékokban. A KLTE Néprajzi Tanszékének kiadványa, Debrecen
- Vajda M. (1987) Vallomások a paraszti szerelmi életről. In: Hoppál M.–Szepes E. (szerk.) *Érosz a folklórban. Erotikus jelképek a néphagyományban*. Szépirodalmi, Budapest, 183–218.
- Valéry P. (1990) A haladás. In: Hamvas B. (szerk.) *Európa nagysága és hanyatlása*. Európai műhely II. Baranya Megyei Könyvtár, Pécs, 543–569.
- Vandereycken, W.–Hoek, H. W. (1991) Are eating disorders culture-bound syndromes? In: Halmi K. A. (ed.) *The psychology and treatment of anorexia and bulimia nervosa*. American Psychiatric Press, Washington
- Varga J. (1989) A híres debreceni kenyér. *Hajdú-Bihari Napló*, augusztus 18.
- Vargyas L. (1987) Szerelmi-erotikus szimbolika a népköltészetben. In: Hoppál M.–Szepes E. (szerk.) *Érosz a folklórban. Erotikus jelképek a néphagyományban*. Szépirodalmi, Budapest, 20–40.
- Várnai F. (1979) Trópusi betegségek és tápláltság. In: Eckhardt S.–Gyenes Gy. (szerk.) *Az extrém tápláltsági állapotok*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 81–89.
- Vekkerdi J., ford. (1987) Titkos tanítások. Válogatás az Upaisadokból. Helikon, Budapest
- Verebélyi K. (1990) Róheim Géza. Akadémiai Kiadó, Budapest

- Verebes I. (2001) Falatok, kortyok. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 7–8.
- Vergilius, M. P. (1962) *Aeneis*. Európa, Budapest
- Vergilius, M. P. (1967) *Összes művei*. Magyar Helikon, Budapest
- Vettrő Á.–Engels R. (1984) Az anorexia nervosa pathogenesisise, diagnosztikus kritériumai és terápiás lehetőségei különös tekintettel a magatartásterápiára. *Ideggyógyászati Szemle*, 37, 211–228.
- Vikár Gy. (1977) Fókuszterápia lehetőségei a serdülőkorban. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 34, 611–622.
- Vincze L.–Vincze F. (1983) A gyermeki világgép. In: *Lélektani-pedagógiai tanulmányok*. Tankönyvkiadó, Budapest, 207–293.
- Walker, G. B. (1983) *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets*. Harper and Row Publisher, New York
- Wells, H. G. (1965) *Az istenek eledele*. Szépirodalmi, Budapest
- Wendt, H. (1965) *Szerelmi élet az állatvilágban*. Gondolat, Budapest
- Weöres S. (1986) *Egybegyűjtött írások*. Magvető, Budapest
- Wildmann M.–Túry F. (1992) A családterápia szerepéről evészavarokban. *Ideggyógyászati Szemle*, 45, 170–179.
- Wildmann M.–László Zs.–Túry F. (1996) Rendszerszemlélet, családterápia evészavarokban. *Psychiatria Hungarica*, 3, 289–298.
- Wilson, P. R. (1968) The perceptual distortion of height as a function of ascribed academic status. *Journal of Social Psychology*, 74, 97–102.
- Wittman fiúk (2001) Diétai magyar múzsa. In: *Evés-ivás*. Alibi Kiadói Kft., Budapest, 49–53.
- Zola, É. (1970) Párizs gyomra. In: Réz P. (szerk.) *Irodalmi szakácskönyv*. Minerva, Budapest, 181–203.
- Zolnay V. (1983) *A művészetek eredete*. Magvető, Budapest
- Zweig S. (1972) *Ámok*. Magyar Helikon, Budapest
- Zweig S. (1975) *Grisa őrmester*. Európa, Budapest